

Pesti följegyzések.

— Café Kemnitzer. —

Avult, fakó és gyöngéd rajzu metszeten áll egy kis ház, aminőt ma sűrűn bontanak a Belvárosban.

A metszet, amely sárga papírjain az idő nyomaival olyan, mint a félig már holt ember keze: vizszinű foltok és erek szaladnak rajta végig — több mint száz éves. A ház is tehát s az a kis darab élet, amit halvány körvonallakkal mutat a XVIII. század messzi és pirosuló alkonyából — nem meglepő, hogy szintén nincs. Mint ahogy a tavalyi hóról, füstről, szerelemről és sok egyébről példázgató mese mondaná: eltűnt.

Kemnitzer'sches Haus: így nevezi a metszet a házat, amelynek kapuja előtt apró alakok sétálnak, nekünk különös tartással, rokoko bájjal s oly ruhában, amit francia diplomatáktól tanult el a középeurópai dandy-szabászat. A valóságban persze, a metszet házának pontján, ma nem ily stilű a világ. Más Helyén az »Angol királynő« áll. Az öröklés tehát ennyiben folytatólagos. A »Café Kemnitzer« helyén szálloda van, nem ovoda, bankiroda vagy egyéb intézmény. Mint ahogy ez sokszor megtörténik az utcák regényében, amely áruházat épít ott, ahol valamikor, belvárosi kuriák vasrostélyai mögött, comtesse-ok szép haját érte a nap. Segédek, nagy vég vásznak, karrierre vágyó külvárosi kisasszonyok csapatát helyezi oda, ahol egykor Petőfi olvasta fel sorait, a magyar köztársaság reményében kard elé induló barátainak.

Café Kemnitzer: ugy hangzott ez abban az időben, amely Pesten a polgárosodás nagyon korai hajnala, mint ahogy a mai ember ejt valamit, a kiejtés inyenc árnyalatával, hotelt, klubot, kávéházat, ha ez a fényűzés a nyakig puhító kényelem netovábbja.

Café Kemnitzer: itt ültek a mai Belgrád méreteinek megfelelő Pest urai s tették ugyan ezt a látszólagos semmit, amit szigorú társadalombölcsek ma is rovásukra irnak. Ültek, még pedig oly békés kiegyenlítésével az osztálykülönbségnek, hogy — mint egy angol utazó megjegyzi — illő távolságban bár, három lépésre, de egyaránt megfért a »puderes kabátos fodrász, a vén kofa s a likórt szopogató gróf«. Ültek, mert a Café Kemnitzer volt oly ravasz, mint egynémely mai utóda: kitűnő asztalosoknál rendelt karosszéket. Gondolván: minél jobb a szék, annál több likórt, szopogat a gróf, kávé a vén kofa s hosszú szivart a puderes fodrász.

Café Kemnitzer a »legszebb kávéház, amit láttam, nincs párja Európában«. Ezt persze nem mi mondjuk, hanem annak idején mások, akik ültek benne, elnyerték egymás pénzét kockán, játszottak kártyát, persze ferblit, s még néhány oly játékot, amely előttünk csak misztikus néven ismeretes (fárao, landsknecht). Többek közt egy világjáró angol adta a Café Kemnitzernek az elsőséget. Robert Thomson, aki megnézte és leírta Pestet, tudós ember volt. Botanikus. Növényeket fedezett fel s valami fü-fajta révén, neve a magyar botanikában is szerepel. A lepkefogó angol, minden valószínűség szerint alig tulozhatott, amikor az akkori civilizáltság nevében kiutalta részünkre ezt a bókot. Mint ahogy az is készpénznek vehető, amikor egy másik, finom, művelt és piszoktól undorodó kénye-

ur, Graf von Hoffmansegg észreveszi a race-kereskedésnek a nőértők szempontjából való előnyeit s az áradozó csodálat és udvarlás hangján írja, hogy «egy csomóban sehol ennyi szépség». Hogy a magyar nők mellett bujjon el gyorsan Drezda és Lipcse, a német városok asszonyai mérsékeltebb gyönyör-virágok, sőt nem is virágok.

Ha az angol Robert Thomson kijelentése tehát nem üres udvariasság, ha elfogadjuk, akkor ez a következők miatt érdekes és érinti a jelent. Az első kávéházak ugyanis a kontinensen Párisban nyíltak, s nem sokkal utána — Páristól függetlenül — Bécsben. Anno 1683. Valami Koltschiszki Pollák nevű ember itt az alapító, aki török földről hozta szájában az arab növény izét. Kitűnő kémszolgálatokat végzett Budának a töröktől való visszafoglalása körül s amikor a cászár, I. Lipót megkérdezte, hogy jutalom fejében mit kíván ön Koltschiszki Pollák — nem Lipót-rendet kívánt, hanem kávéházi engedélyt. Kezdeni tehát Bécs hamarább kezd kávéházat. Pest csak folytat, jóval később s mégis, amikor egy angol végigböngészi Európát, a legszebb kávéházat nem ott találja, ahol kellene, elsőbbségi okon Bécsben, vagy más német városban, hanem Pesten.

Már most, kérdezhetné valaki, hogy mi ez, ha nem ugyancsak a mai szimptoma, már a XVIII. század végén, 1793-ban. Mi ez, ha nem ugyanazon pesti sajtáság régi jelentkezése, amit minden nyugati környezetből ideérkező rögtön észrevesz, hogy először: sehol, aránylag ily sok kávéház. S hogy másodszor: sehol egy csésze feketéért ennyi villany és kényelmi szolgálat. Emberek, akik vizsgálódnak s kezükben statisztikai táblákkal megállapítanak és analizálnak, persze azt mondják, hogy e sok drága villany oly fény, mint az éhes komédiás boldog mámort mimelő mosolya. Hogy ami mögötte van, az nem vagyon és kultura, hanem fatálisan keserű iz, rossz ebéd, zilált otthon s a léha nótája. Lehet, lehet. Bár e dolog nem egészen oly bizonyos, mint a háromszor három, mint ahogyan ezt dogmatikusan kijelentik oly urak, akik szintén járnak kávéházba. A »mindennap egy új kávéház« ugyanis még elfogadható a morális és gazdasági depresszió, a lelki és materiális szegénység fokmérőjének. Bár éppen egy kis statisztika szerint, 1820-ban, magának Pestnek már huszonhat kávéháza van, ami szintén sok, pedig ekkor még hiányzik a nagyvárosi rohanás tömegnyomora. De hogy a pesti ember (polgárt értünk s nem mágnást) lefizeti a klub tagsági díját s kávéházba telepszik, hogy a kávéház folyvást fokozza fényűző s kényelmi allűrjeit, hogy a forum romanumhoz hasonlóan, a kávéház egy forum hungaricum, vagy legalább is egy forum pestiense — ennek, éppen a múlt adataiból is kiolvashatóan, mintha más oka volna. Vér, szokás, éghajlat, Kelet.

Dömötör.